

ZPRAVODAJ Č. 59

LISTOPAD 2025

REGIONÁLNÍ FOLKLOR DO ŠKOLY

NÁRODNÍ
ÚSTAV
LIDOVÉ
KULTURY

Z P R A V O D A J 59

listopad 2025

Bude zima, bude mráz,
kam se, ptáčku, kam schováš?

Milí přátelé – paní učitelky, páni učitelé a milé děti,

pozdravujeme vás na prahu adventu a přejeme, aby byl pro vás opravdu radostný. Naši předkové v adventu pečlivě uklízeli, a to nejen kolem sebe, ale také v sobě. Uvažovali, co udělali dobře, co špatně, co by mohli zlepšit. A protože si letos povídáme, jak děti dříve pomáhaly, zkuste také vy, milé děti, pomáhat mamince v předvánočním úklidu nebo s vánočním pečením. Pak už se opravdu můžete těšit na radostné Vánoce.

A ještě rada: o Vánocích je více času na povídání, tak ho využijte ke zkoumání. Prostě poproste babičku, dědečka, maminku, tatínka, aby vám vyprávěli, jak pomáhali, když byli dětmi.

A.Sch.M.M.L.M.I.J.

Svoje zprávy posílejte do 20. prosince.

I. Aktuálně

Naše letošní téma:

Jak děti dříve pomáhaly. I když pomáhaly, vždy našly čas na hru.

V listopadu a prosinci se budeme věnovat tomu – **jak děti pomáhaly mamince.**

II. Co proběhlo

Seminář učitelů TJD

O víkendu 11. – 12. října se ve Strážnici uskutečnil seminář k projektu Tady jsme doma – regionální folklor do škol. Setkání přineslo možnost sdílet své zkušenosti z práce v projektu, inspiraci pro letošní téma projektu i možnost naučit se něco vyrábět – tentokrát perličkové ozdoby, o kterých se dočtete také v dnešním Zpravodaji.

Všem, kteří ostatním přiblížili svoje zdařilé projekty v rámci TJD, děkujeme.

Všem, kteří se zúčastnili, přejeme, aby si dlouho nesli v paměti množství poznatků jako motiv a inspiraci pro vlastní práci. Přejeme jim, aby nezapomněli na úžasnou přátelskou atmosféru, která na semináři panovala.

Těšíme se na další setkání.

Vítáme nové členy v našem projektu

- MŠ – Przedszkola Mosty u Jablunkova, paní ředitelka Renata Baronová
- ZŠ a MŠ Mimoň, třída 4.C a paní učitelka Lenka Zetová
- ZUŠ Strakonice, třída: Dudácká muzika ZUŠ Strakonice a paní učitelka Julie Vlčková
- ZŠ a MŠ Střítež, třída 2., paní učitelka Petra Lysková
- ZŠ Lípa, Velká Bíteš, třída 1-3., paní ředitelka K. Koubková, paní učitelka Martina Pelátová
- Mariánské Lázně - Úšovice, paní učitelka Hana Vithová (obnovené členství)

Zprávy ze škol, tedy od vás

Děti v mateřské škole v **Moravské Nové Vsi** si podzimní sbírání opravdu užily.

Nejprve měly tři dny „Mrkvičkobraní“. Dověděly se vše o pěstování mrkve a na závěr si společně pochutnaly na dobrotách z mrkve (buchty, mrkvánky, pomazánky, sušenky).

Pak se vydaly na exkurzi do vinařství, a nakonec se zúčastnily výstavy ovoce a zeleniny, kterou pořádali zahrádkáři v Moravské Nové Vsi.

Na stolech se vyjímala jablka všech barev, lesklé papriky, cukety nejrůznějších tvarů, brambory jako z pohádky a dýně, která připomínala opravdového obra.

Místní zahrádkáři připravili pro děti i zábavný program – třídění fazolí podle barev, překážkovou dráhu z cuket, obíhání pneumatiky s dýní, házení brambor do košíku.

Odměnou dětem byla ochutnávka palačinek s domácími marmeládami.

Příprava mrkvánků, sušenek

Návštěva ve vinohradě a vinařství a tvoření na toto téma

Výstava ovoce a zeleniny, sběr zeleniny

V **ZŠ Lípa ve Velké Bíteši** se děti věnovaly bramborám – četly si o nich, řešily slovní úlohy, zpívaly o nich, vyřezávaly razítka a také si je pekly přímo v ohni.

Ve škole dokonce již zvládly děti zjistit, jak pomáhaly doma jejich rodiče a prarodiče.

Pečení brambor

Bramborové razítko

V **ZŠ Jaroslava Seiferta v Mělníku** žáky nejvíce zaujalo sbírání brambor a stihli se o něm dovědět vše. Žáci vyhledávali informace v encyklopediích, luštili rébusy, zpívali písničky a četli a přepisovali říkadla o bramborách. Nejvíce je však bavily hodiny VV a PČ, kde vyráběli z brambor skřítky „Podzimníčky“ a razítka, ze kterých poté tvořili návrhy na látky.

Skřítky Podzimníčky

Razítka z brambor

V **MŠ a ZŠ Mimoň** uspořádali projektový týden ke dni stromů. A co se dá v takovém projektu zažít?

Matematika venku

Návštěva truhlářské dílny

Hravá geometrie

... a mnohem víc.

Poznámka pro učitele: Projekt je krásně a podrobně zpracovaný. Na požádání zašleme.

V **Dolní Rožince** uspořádali akci s názvem Podzimní slavnosti. Žáci si tak mohli vyzkoušet, jak v minulosti děti pomáhaly s podzimními pracemi, jak využívaly plody ze zahrad a sadů a že i při práci si vždy našly čas na hru a radost.

Žáci se aktivně zapojili do zpracování podzimních plodů, přičemž každá třída či skupina si vyzkoušela něco jiného: Čtvrtá třída upekla jablečný štrůdl, pátáci připravili jednohubky s dýňovou pomazánkou. Tyto dobroty byly odměnou také pro mladší žáky, kteří se dříve toho dne věnovali třem podzimním tématům – objevovali jablka, kaštiny a zavařování.

Sušení jablek

Příprava občerstvení

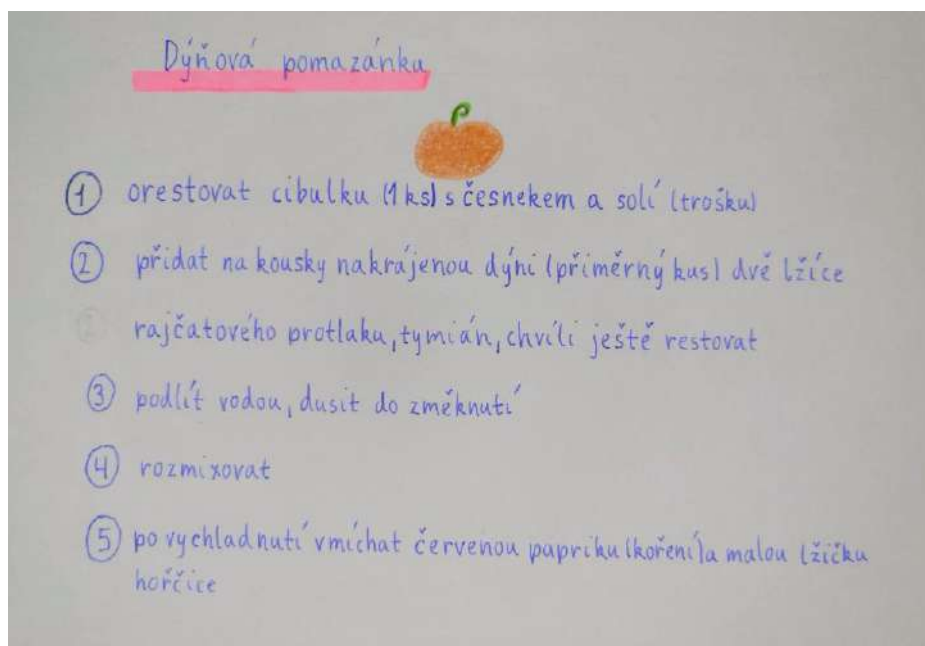
Pečení štrůdlu

Z Dolní Rožínky nám k aktivitám napsali:

„Oloupat nebo vykrájet jablko bylo pro mnohé “životu” nebezpečné, ale nikdo se nezranil.

A připojili recept na dýňovou pomazánku, jak ji vyrobili páťáci:

V **ZŠ Volyně** děti ze 2. třídy prožily neobvyklou událost: za doprovodu dudácké muziky zapívaly a zatančily hostům z Německa.

Vystoupení pro hosty z Německa

V **Krmelíně** přijali žáci pozvánku do moštárny a na výstavu od místních zahrádkářů. Kromě obdivování rozmanité podzimní úrody si žáci sami nasbírali jablka, a poté si užili odměnu v podobě výborného jablečného moštu.

Ze ZŠ z **Doubravníku** nám napsali: "Moc děkujeme za téma, užili jsme si ho opravdu ve všech předmětech." A zasílají také krátkou zprávu, jak to probíhalo:

„Třetáci si kromě sbírání brambor a jablek užili celý týden se švestkami nazvaný „Švestka nebo šestka“? Nejprve jsme šli natrhat švestky, a protože jsme se učili násobky šesti, potřebovali jsme jich do dvojice 60. Měli jsme jich víc, takže jsme si uvařili „šišky se švestkami“ ze spařovaného těsta sypané mákem. Na švestkách jsme se naučili násobky šesti a pak z nich uvařili domácí nutelu, na které jsme si pochutnávali s rohlíkem. Zbyly nám pecky. Na nich jsme nacvičili dělení šesti a procvičovali čísla v angličtině. A naučili jsme se říkat rychle 3 krát za sebou: „Slečna nese v tašce sušené švestky.“ Na stroji ušijeme nahřívací pytlíčky, do kterých vložíme pecky ze švestek. Při slavnosti rozsvěcení adventního stromu nám nebude zima na ruce. A samozřejmě jsme si zazpívali tu naši: Zadělala na knedle studenó vodó.“

III. Připravili jsme pro vás

☀ Pro děti

Na co můžeme být hrdí

Perličkové ozdoby

Způsob výroby vánočních ozdob z perliček byl v roce 2020 zapsán do Seznamu živých tradic UNESCO. Je jedinečný na světě.

Fotografie ozdob z webu perlickoveozdoby.cz

Skleněné perličky se v oblasti Krkonoš a Jizerských hor vyrábí od konce 18. století a podle starých lidových pověstí to byl pán hor, Krakonoš, kdo lidem vnukl myšlenku na jejich výrobu. Perličky jsou vyráběny ručně ze skleněné trubičky, která se nahřeje nad hořákem, foukne do ní vzduch a vloží do formy, která vytvaruje jednotlivé perličky. Ty se následně barví, řezou na menší kousky a navlékají na drátky do tvarů hvězdiček, ale i zvířátek či postaviček. Slouží nejčastěji jako ozdoby na vánoční stromček.

Vyprávění

Také k adventu jsme vám připravili vyprávění pamětníků:

„U nás jako všude jinde začínaly Vánoce dávno před Mikulášem. Maminka pekla cukroví, voněl zázvor a skořice a já jsem vymýšlel obrázky, které bych dal našim pod stromeček“

Cyril Bouda

„Můj otec byl obuvníkem a mou častou povinností bylo roznášet nové nebo spravené boty do okolních vesnic. Nejraději jsem chodil na jaře. Ale také v zimě jsem musel chodit odvádět boty. Chodíval jsem rád, když bylo krásně, ale někdy to bývaly neradostné cesty hlubokými závějemi, po kluzkých pěšinách. Vesničky bývaly celé zapadlé ve sněhu, a když jsem se při návratu k domovu obrátil a na některou se zadíval, bylo ji sotva vidět v bílé krajině. To vám bývala krása! Někde ve statcích už svítily a z komínů stoupal k obloze modrý kouř. Často jsem se z takových cest vracíval až za tmy.“

Josef Lada

Hádky

K hádance z minulého Zpravodaje:

Máme radost ze všech odpovědí, které se nám sešly k hádankám o *erteplích* – tedy bramborách. Napsali jste nám, že se jim také říkalo bandury, krumple, kobzole, kartofle, zemáky, zemská jabka nebo jablůška. Teď už také víte, že ze syrových brambor se dělají bramboráky, z vařených placky. Dověděli jsme se, že na Prachaticku se jim říká lokše nebo třepáče.

Moc nás potěšil reakce na hádky z Doubravníka:

„**Třetáci děkují za hádky 😊**“ a sami pro vás připravili tuto hádanku:

Zkuste odhadnout, kolik se dá ručně vymáčet šťávy z 1 kg jablek.

(.skupiny čtyři je - iii - 550ml - 450)

Odpověď: Jablka jsme nastrouhali a vymáčkali přes netkanou textílii. Podarilo se nám vymáčet

První zprávy o výsledcích našeho průzkumu, jak děti pomáhaly a pomáhají:

Z Prachatic ze školy na ulici Národní nám přišla vyplněná tabulka a zhodnocení, že kromě velmi zajímavých zjištěných informací přineslo společné povídání dětem i prarodičům velmi milou a příjemnou náladu. Ve Velké Bíteši už dokonce i prvňáčci zvládli zaznamenat zjištěné informace do grafu. Těšíme se na další výsledky.

Milé děti, dnes pro vás máme dvě hádanky.

1. Přečetly jste si pokračování dopisu prababičky Evy? Zkuste spočítat, kolik povinností malá Eva měla. Můžete je vyhledávat v textu dopisu, můžete si je podtrhávat, vypisovat, můžete si zahrát i pantomimu a zkusit činnosti předvádět. Napište nám, co jste zjistily.

2. Pro malou Evu bylo samozřejmostí uklízet si svoje hračky a oblečení. Je to samozřejmostí i pro vás? Uklízíte si svoje věci nebo vás musí rodiče nutit? Umíte si udělat ve svých věcech pořádek?

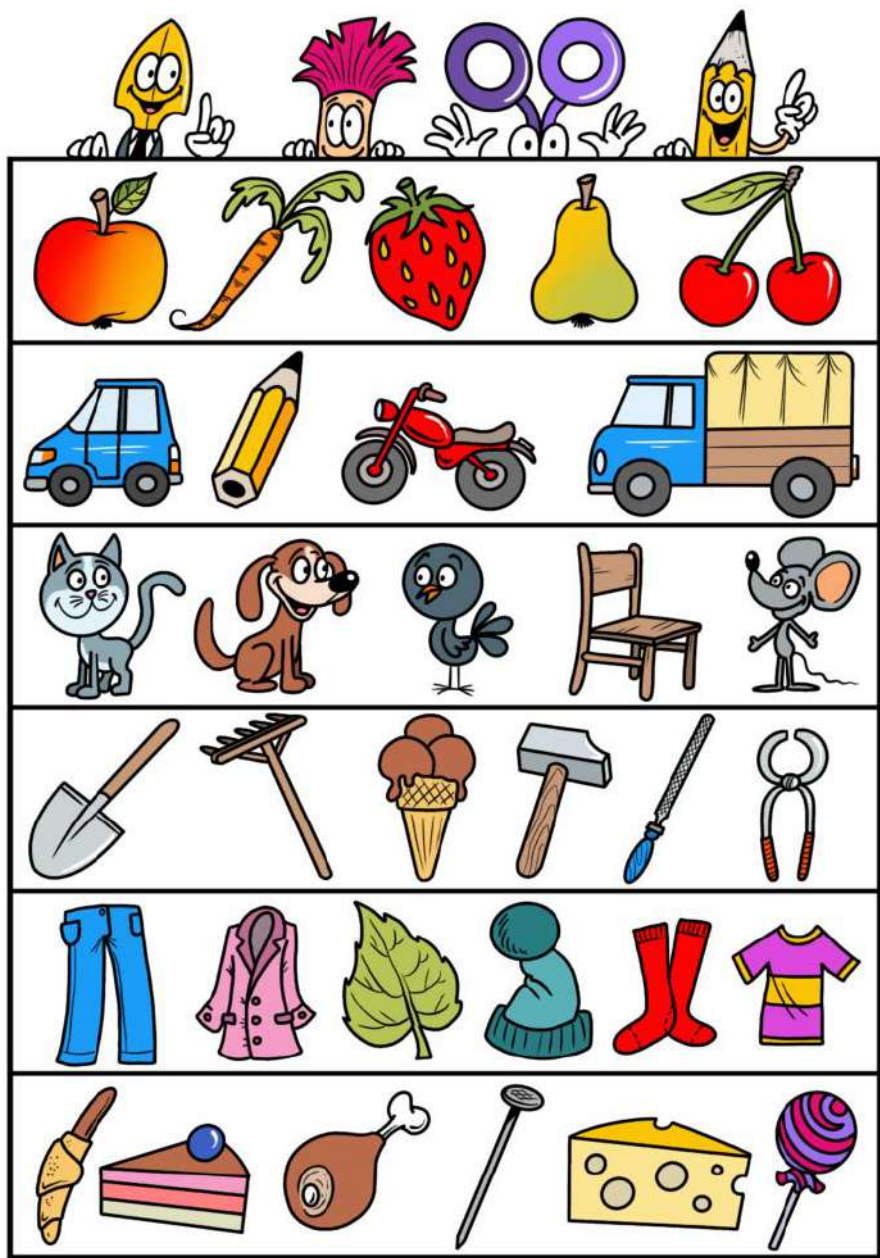

V naší skříni nejsou knížky, hračky ani oblečení, ale je plná slov. Jenomže v ní vládne velký nepořádek. V každé polici je jedno slovo, které tam nepatří. Škrtněte ho a запиšte si jeho první písmeno do tabulky pod skříní. Vyjde vám tajenka.

Mia, Zuzana, Aleš, Jitka, Sofie
Lukáš, Petr, Tomáš, Matěj, Jana
Anička, Eva, Josífek, Lucinka, Honzíček
tričko, košile, kalhoty, utěrka, sukně
švihadlo, klavír, míč, činky, žíněnka
mobil, tablet, lednička, počítač, notebook
babička, maminka, tatínek, dědeček, indián
zebra, kočka, kůň, kráva, kohout
Olomouc, Pardubice, Evropa, Mělník, Třebíč
hrnek, talíř, nočník, sklenička, miska
smeták, lopatka, ovoce, vysavač, prachovka

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Děti z **mateřských škol** se také učí uklízet. Mohou si to vyzkoušet v tomto úkolu: Co do „poličky“ nepatří?

<https://www.mcpenbavi.cz/co-do-rady-nepatri/>

Nápady na tvoření

- Vánoční ozdoby, řetězy

Tak hodně úspěchů při tvoření!

Těšíme se na vaše odpovědi a fotografie.

Píseň

Píseň o práci

Táhle Z Podluží

1. O - re šo-haj, o - re, ej, ú - hor pre-o - rá - vá,
ku-sa bi - ča ne-má, ej, e-nom po-vo - lá - vá.

2. Vje, koníčky, vje, vje, šak ste sa napásli,
ej, koně ryzovrané, ej, v drobněj jatelině.

Koleda

HOPSA, PACHOLÁTKA

z Valašska

Hop - sa, pa - cho - lát - ka, vy - šla na děv - čát -
ka a už nám na - stá - vá vá - noč - ní pa - mát - ka.

1. Hopsa, pacholátka,
vyšla na děvčátka
a už nám nastává
vánoční památka.	3. Narodilo se tam
o půlnoci dítě,
a běž tam, Karličku,
do Betléma rychle.
2. Do Betléma půjdem,
koledovat' budem,
co tam učujeme,
povídat' vám budem.	4. Už Karlíček nese,
až sa celý třese,
červených jablíček
a plný košíček.

Nářeční slovníček

Učujeme – uslyšíme

Hra

Běžela liška po ledu,
ztratila klíček od medu.
Kdo ho má, ať ho dá,
ať se liška nehněvá.

(S říkadlem si můžete zahrát hru. Hraje se jako Na prstýnek.)

♥ Pro učitele

Milé kolegyně, milí kolegové,

opět zdůrazňujeme, že Zpravodaj, který právě prohlížíte, není jen na jedno souvislé přečtení. Prosím přečtěte si ho nejprve sami a zvažte, jak celý text s mnoha náměty rozdělit.

Několik informací, abyste nemuseli hledat

1. K textům pro děti

Cyril Bouda, 14.11.1901 (Kladno) – 29.8.1984 (Praha)

Byl to malíř, grafik, ilustrátor, profesor na ČVUT a na UK.

Josef Lada, 17.12. 1887 (Hrusice) – 14.12. 1957 (Praha)

Byl malíř, ilustrátor, karikaturista, scénograf, spisovatel. V dětství po zranění přišel o oko. Podle odborníků se to pak projevilo v plochém kresebném stylu.

2.

Advent začíná vždy v neděli, která je nejbližší 30.listopadu. Může tedy nejdříve začínat již 27. 11. Adventní neděle jsou vždy 4. Poslední musí být před 25.prosincem. Někdy tedy končí na Štědrý den, a to vždy při západu slunce.

Letos začíná advent 30.11.

Advent je časem přípravy a očekávání narození Krista.

V tu dobu se nekonaly taneční zábavy, svatby. Byl to čas půstu.

3.

I v čase adventu je **práce** dost, ale doma. Večer se scházejí ženy na přástky, dere se peří a opravuje, na co nebyl v létě čas. Muži opravují nástroje, ženy zašívají. Byl to i čas pro povídání, tedy čas, na který se děti těšily.

4.

Materiál, z něhož se vyráběly a vyrábějí vánoční ozdoby

- Přírodní (jablka, ořechy, navlékané jeřabiny, pentličky).
- Papírové: skládané (např. hvězdičky), vystřihované (sněhové vločky), lepené (řetězy).
- Slaměné.
- Korálkové.
- Skleněné – foukané.
- Drátěné.
- Sladkosti (čokoládové kolekce, pečené perníčky, sněhové pečivo, ale i zabalené kostky cukru do ozdobného papíru).

Přílohy

1. Vyprávění ze vzpomínek babičky (pokračování)...

2. Inspirace pro paní učitelky mateřských škol od Vladky Časné z mateřské školy Moravská Nová ves:

a) Jak pomáhají děti MŠ

(Je to vzor tabulky, do níž si děti mohou zaznamenávat, jaké povinnosti doma plní – malé děti pomocí své značky, předškoláci zápisem prvního písmene svého jména, ti šikovní svým podpisem.)

b) Mrkvičkování

(Obsahuje podrobný plán a rozpis jednotlivých aktivit projektu motivovaného sklizní mrkve. Plán může být vzorem a inspirací pro zpracování obdobných témat nejen v mateřských ale i základních školách.)

K úvaze

Na Vánoce vedou všechny cesty domů.

Marjorie Holmes (1910-2002)

Americká spisovatelka, autorka knih s křesťanskou tématikou,
z nichž se mnohé staly bestsellerem.

*Milé děti,
v minulém dopise jsem vám vyprávěla, jak jsem musela mamince, ale i tatínkovi pomáhat. Vzpomenete si ještě, jaké jsem měla povinnosti? Musela jsem zalévat květiny, nosit vodu, chodit s konvičkou pro mléko, pomáhat při drhnutí podlahy, při sběru a zpracování všeho, co nám vyrostlo na zahrádce. Uhodly jste minulou hádanku a pochutnaly si na nějaké dobrotě z brambor?*

Tentokrát si v rámci vašeho projektu Tady jsme doma máte vyprávět hlavně o tom, jak děti musely pomáhat mamince. A tak k tomu, co už jsem vám napsala, připojuji další svoje vzpomínky.

Jak jsem slíbila, moje vyprávění pokračuje.

Velmi těžkou prací bývalo praní prádla. Žádné pračky, sušičky. Prádlo se pralo na valše v neckách, s maminkou jsme ho chodily máchat do potoka (tenkrát byl čistý). K velké události patřilo v jarních a letních slunečných dnech „bílení“ prádla. Akce spočívala v tom, že maminka nám přivezla na vozíku k místnímu potoku koš bílého prádla, to jsme rozložili na svěží trávník a celý den zalévali a zalévali vodou z potoka, až sluníčko vybělilo prádlo tak, že bylo bílé jako alabastr. Maminka nám na poledne donesla oběd – nové brambory s tvarohem a podmáslí, to byla hostina. Jen bratranec Tonda nechtěl – lovil v potoce raky, ještě tam byli.

Umíte si představit, jak obtížné bylo praní v zimě? To jsme ho samozřejmě nechodili bílit, ale máchat se muselo. Ve studené vodě! Však měla moje maminka ze studené vody revma. Na zimu bylo potřeba myslet včas – skládat uhlí, štípat dříví, sbírat šišky a chystat piliny na topení. Musela jsem také mamince pomáhat se zpracováním všeho, co se urodilo na zahrádce. Nic nesmělo přijít na zmar! Sestra, když už byla větší, ráda vařila švestková povidla – 3 hodiny na sporáku! Povidla dodnes nemám ráda... A když přišel první sníh, to bylo radosti! Ale také další povinnosti – odmetat sníh z chodníku, sypat popelem náledí. Víte, na jaké povinnosti jsem se těšila? No přece na ty, které jsem měla před Vánocemi – jít do lesa na šišky a na mech pod náš domácí betlém, připravovat ozdoby na stromeček (kostky cukru ve staniolu) a barevné papírové řetězy. Alespoň čas rychleji uběhl při čekání na rozsvícení stromečku.

Zdraví vás prababička Eva, 90 let

Děkujeme prababičce Evě za pokračování jejího vyprávění. A jak vy pomáháte mamince? Umíte si uklidit svoje hračky? Utíráte nebo uklízíte nádobí? Pomáháte při vaření?

vysávám

zametám

věším prádlo

třídím ponožky

pracuji na zahradě

pomáhám s vařením

dělám nádobí

chystám na stůl

vynáším odpadky

stelu postel

MRKVIČKOVÁNÍ

Cíl projektu:

- Podpora environmentálního vnímání – cyklus růstu, pěstování, sklizeň a využití mrkve
- Rozvoj smyslového vnímání, jemné motoriky, slovní zásoby a komunikačních dovedností
- Podpora spolupráce a týmové práce, rozvoj tvořivosti
- Poznávání prostředí, ve kterém dítě žije

Motivace – zahradník Mrkvička, každá třída dostane dopis od zahradníka Mrkvičky

Jazyková:

- Motivace – poslech příběhu zahradníka Mrkvičky, prohlížení obrázků
- Vyprávění dětí o tom, jak pomáhají na zahradě rodičům, obrázkový materiál
- Říkadlo: Byla jedna babka, prodávala jabka
- Určování prvního písmena ve slově (mrkev, zahradník, rýč...)

Logicko-matematická:

- Určování velikosti mrkve, určování počtu mrkví, PL
- Posloupnost – růst mrkve od zasazení semínka až po sklizeň (obrázkový materiál)
- Skládání rozstříhaného obrázku mrkve, zahradníka
- Puzzle – sestavování obrázku „Na zahradě“
- PL – co do řady nepatří

Prostorová:

- Provlékání tkaničky mrkví z kartonu
- Vylepování mrkve krepovým papírem
- Modelování mrkve z plastelíny
- Grafomotorika – procvičení horního oblouku, jednotažka (mrkev)

Hudební:

- Zpěv písně + pohybové ztvárnění: Šel zahradník do zahrady
- Mazurka: Měla babka čtyři jabka
- Rytmizace říkadla: Byla jedna babka

Tělesně: pohybová:

- Překonávání překážek – na zahradě a na vycházce, vytvoření opičí dráhy ve třídě
- Házení mrkve do koše
- Přenášení mrkviček lžičkou po vyznačené trase

Interpersonální:

- Pečení buchet z mrkve
- Výroba mrkvové pomazánky nebo mrkvového salátu
- Společná ochutnávka mrkvových dobrot na zahradě MŠ (všechny třídy spolu)

Intrapersonální:

- Relaxace při hudbě
- Poslech „přírody“ na vycházce (zpěv ptáků, vítr...)

Přírodní:

- Vycházka do zahrad, pozorování a určování plodin, které se u nás pěstují
- Sklizeň zeleniny na záhonku v zahradě MŠ